

12. Stetsenko S.G. Medichne pravo Ukrayini: Pidruchnik / Za zag.red. d.yu.n., prof. S.G. Stetsenka, V.Yu. Stetsenko, I.Ya. Senyuta. – K.: Vseukrayinska asotsiatsiya vidavstiv «Pravovaednist», 2008. – 507 s.
13. Stetsenko S.G. Ocherki meditsinskogo prava / S.G. Stetsenko, A.N. Pishchita, N.G. Goncharov. – M.: Moskva, 2004. – 172 s.
14. Tsentralniy derzhavniy istorichniy arhiv Ukrayini u m. Kievi (dali – TsDIAK Ukrayini), f. 533, op. 3, spr. 1063, ark. 79-80.
15. TsDIAK Ukrayini, f. 533, op. 3, spr. 1063, ark. 6, 25–27.
16. TsDIAK Ukrayini, f. 533, op. 3, spr. 1063, ark. 69–72.
17. TsDIAK Ukrayini, f. 486, op. 1, spr. 6814, ark. 226.
18. Cherepanov A. Set uchrezhdeniy ohrany zdorovya i sotsialnoe obespechenie naseleniya Kievskoygubernii v pervoy polovine XIX v. / A. Cherepanov // Russkaya starina, 2015, № 2 (14). – S. 86–94.

Морей Т. Нормативно-правовое регулирование бесплатной медицинской помощи в первой половине XIX века (на примере Киевской губернии).

Статья посвящена деятельности органов, которые оказывали медицинскую помощь на территории Киевской губернии в первой половине XIX века. Медицина на украинских землях в исследуемый период регулировалась в основном имперскими законами. Осуществлен анализ соответствующих нормативно-правовых актов, подтверждающих оказание медицинской помощи отдельным категориям населения за счет органов государственной власти и бесплатную выдачу лекарств нуждающимся.

Целью данной статьи является комплексный анализ трудов отечественных и зарубежных ученых, архивных материалов для исследования недостаточно изученных вопросов нормативно-правового регулирования здравоохранения данного периода.

Ключевые слова: охрана здоровья, социальное обеспечение населения, циркуляр, Министерство внутренних дел, врачебная управа, медицинские учреждения.

Morei T. Free medical care legal and regulatory control in the first half of the nineteenth century (through the example of the Kiev province).

The article is concerned with the government work which were provided medical service in the Kiev province territory in the first half of the nineteenth century. Medicine in the Ukrainian lands was governed mostly by imperial laws; was made the analysis of the relevant legal acts, which are confirm the provision of health care to the certain population categories at the state expenses and free medicaments distribution medication to them need.

The aim of this paper is a comprehensive analysis of national and foreign scientists' works, to study the under studied issues of legal health care regulations of that period through the use of archival materials.

Keywords: healthcare, social security of population, circular, Interior Ministry, medical council, medical institutions.

Одержано 5.10.2016.

УДК 94:323.173(477.6)«191/192»

Сергій Судинівич
(Київ)

**ІСТОРИЧНІ РЕТРОСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКОГО СЕПАРАТИЗМУ:
ДОНЕЦЬКО-КРИВОРІЗЬКА РАДЯНСЬКА РЕСПУБЛІКА**

У статті здійснюється спроба проаналізувати сутність та особливості сепаратистської політики більшовиків у південно-східних українських регіонах, які в контексті імперської політики щодо України сприймалися як «Новоросія». Більшовики продовжили традиційну імперську політику царської влади та Тимчасового уряду, виділивши регіон в якості етнічної частини Росії. Вони утворили цілий

ряд радянських республік, зокрема й Донецько-Криворізьку, які були чітко підпорядковані російському радянському центру і виявилися нежиттєздатними як з політичної, так і соціально-економічної точок зору.

Зокрема, автором зроблено акцент на тому, що Донецько-Криворізька радянська республіка була інструментом протистояння українському національному рухові та, власне, й самій українській державності.

Ключові слова: південно-східний український регіон, більшовики, «Новоросія», російсько-українська війна, Донецько-Криворізька радянська республіка, сепаратизм.

Падіння авторитарного режиму Януковича і перемога «Революції гідності» посилили імперські амбіції кремлівського керівництва та стали приводом для відтворення імперії в будь-яких формах: чи в рамках Радянського Союзу, чи інших територіальних утворень. Україна вибрала власний європейський шлях розвитку, проте стала як жертвою імперської та хижацької політики Російської Федерації, так і заручником безвідповідальної політики окремих представників влади, які протягом 23 років після проголошення незалежності не змогли виробити самостійну зовнішню та внутрішню соціально-економічну та політичну стратегію розвитку. Це в кінцевому результаті призвело до анексії Криму та фактичного розпалу збройного конфлікту на території Донбасу, що увібрало в себе всі елементи «гібридної» війни XXI століття. Саме тому дослідження російської імперської політики в руслі так званого проекту «Новоросія» вже в 2014 р. виходить за межі суто наукової проблеми, а план реалізації цього проекту в південно-східних областях сучасної України став перетворюватися в конкретні військово-політичні акції.

Власне політика більшовицького уряду радянської Росії щодо УНР мало чим відрізнялася від царського чи Тимчасового урядів. У більшовиків зовсім не було наміру визнавати волю переважної більшості українського народу, який підтримав Центральну Раду й очолювану нею УНР. Україна ніколи не сприймалася більшовиками як щось політично та соціально-економічно ціле. Південно-східний український регіон вони вважали невід'ємною складовою частиною етнічної Росії – «Новоросією», що стала основою для створення так званих сепаратистських республік.

Аналіз даної проблематики частково здійснювався вітчизняними дослідниками П. Лавривим [2], Г. Лапчинським [3], О. Поплавським [6], В. Солдатенком [7], Ф. та Г. Турченками [10].

Метою даної статті є аналіз особливостей політики більшовиків у 1917 – на початку 1918 рр. у південно-східному регіоні України, який в контексті загальної імперської політики сприймався як «Новоросія».

У 1917 р. нова радянська влада в Росії на чолі з В. Леніним не визнавала поширення юрисдикції Української Центральної Ради на територію Харківщини, Катеринославщину і Таврію. Зокрема Й. Сталін звинуватив Раду у тому, що вона «зверху приєднує до себе все нові і нові губернії, не питаючи населення цих губерній, чи хоче воно увійти до складу України». Цю політику Й. Сталін назвав «анексією нових губерній». Згодом у російських періодичних виданнях поширилася інформація про насильницьке, без згоди населення, захоплення Центральною Радою Донецького басейну. Крім того, українські більшовики були добре інформовані про настрої в петроградських владних верхах і сприймали публікації, які були надруковані в пресі, як пряму директиву. Таким чином, у питанні про кордони більшовики виявилися вірними послідовниками царського і Тимчасового урядів: Слобожанщина, Донбас і Південь не визнавались за Україною.

З подальшим розвитком подій Центральна Рада була в змозі певним чином нейтралізувати місцевих більшовиків, але протистояти зовнішньому впливу виявилася не в силах. Тому в результаті широкомасштабного військового вторгнення Червоної Армії в Україну наприкінці 1917 – на початку 1918 рр., у якому брали участь регулярні війська й так звана «червона гвардія» радянської Росії, сформована з дезертирів та

мародерів з Москви, Петрограду й інших міст, Південь та Схід України потрапили під контроль більшовиків. Це, по суті, була перша російсько-українська війна в ХХ ст., коли проти військ УЦР діяли регулярні частини з Росії, яким допомагала проросійська «п'ята колона» в Україні. Ці процеси мають елементи так званої «гібридної війни» та перегукуються з подіями сучасності, власне, – збройним конфліктом на Сході України.

Внаслідок цієї війни Україна була розділена, а на її території утворено ряд так званих «маріонеткових республік», підпорядкованих керівництву більшовицької Росії: Донецько-Криворізька радянська республіка, радянська Українська Народна Республіка (проголошена 25 грудня 1917 р. у Харкові), Одеська радянська республіка, Миколаївська повітова соціалістична трудова комуна та Радянська республіка Тавриди.

Більшовики Донецько-Криворізького басейну психологічно вже були готові до виділення в окрему адміністративно-територіальну одиницю із самого початку революції. Зокрема, Г. Лапчинський, сучасник подій та член уряду Радянської України, у своїх мемуарах зазначив, що: «...вони були впевнені, що, принаймні, Харківщина, Донбас і Криворіжжя ніякісінького відношення взагалі до України не мають, що всі претензії Центральної Ради на ці землі є фантастичні й до того безгрунтовні, що навіть жодної небезпеки для них не становлять» [3, с. 160].

Вже після більшовицького перевороту в Петрограді 7 листопада 1917 р. почалося організаційне оформлення Донецько-Криворізької республіки. Зокрема, 17 листопада 1917 р. у схваленій за пропозицією більшовика Федора (Артема) Сергєєва резолюції обласного виконкому рад Донбасу було поставлене питання про створення на території Донецько-Криворізького басейну самостійної адміністративно-територіальної одиниці, яка повинна увійти до складу радянської Росії: «Необхідно створити незалежну від київських центрів автономну Донецьку область, що має власне самоуправління, і добиватися для неї всієї влади Советів» [1, с. 177].

Проте спроби відторгнення Донецько-Криворізького басейну від УНР у листопаді 1917 р. не принесли бажаних результатів. Стримуючим фактором був ще відчутний вплив на регіон Центральної Ради, однак послаблення цього впливу і військово-фінансова «братська допомога з Росії» розв'язала руки прихильникам відокремлення.

Вже 25 грудня 1917 р. ударом із Белгорода озброєні важкою артилерією радянські війська при підтримці бронепотягів захопили Харків, який став плацдармом для «експорту революції» в Україну. Саме цього дня там зібрався Всеукраїнський з'їзд рад, який за участю більшовиків Донецько-Криворізького басейну та Києва проголосив радянську владу в Українській Народній Республіці (так звану «радянську УНР»). На цьому з'їзді депутатами-більшовиками була прийнята антиукраїнська сепаратистська резолюція «Про самовизначення Донецького та Криворізького басейнів». Таким чином, делегати проголосували і за радянську владу в Україні, і за відокремлення від неї території Донецько-Криворізького басейну. Історики вважають нелегітимним це зібрання, адже воно представляло лише невелику частину населення Лівобережної України і вирішувати такі доленосні питання щодо майбутнього всієї України не мало повноважень [9, с. 89–91].

Протягом січня проходила підготовча робота, здійснювалася пропаганда ідеї автономії та узгодження її створення на різних рівнях. Закінчилася ця робота на IV з'їзді рад депутатів Донецько-Криворізького басейну, який відбувся 9–14 лютого 1918 р. в Харкові та проголосив створення Донецько-Криворізької республіки.

На з'їзді більшовик С. Васильченко доповідав про створення Донецько-Криворізької Республіки. Він зазначав, що в міру зміцнення радянської влади на місцях Російська Федеративна Радянська Республіка будуватиметься не за національними ознаками, а за економічними особливостями. Оскільки Донецький і Криворізький басейни в господарському сенсі одиниці самодостатні, вони можуть і повинні виділитися в окрему республіку. С. Васильченка підтримали Артем, М. Жаков, Б. Магідов і М. Рухимович. Артем виступив проти того, щоб залишити Донецько-

Криворізький басейн у межах України. Він назвав це несправедливістю, тому що цей район повинен допомагати не тільки Києву, а й південному сходові Російської імперії. На велике значення Донбасу для Півночі й Дону вказував М. Жаков. Б. Магідов вимагав викорінювати національну упередженість; В. Межлаук відзначив, що зв'язок Донбасу з Петроградом через Київ – займа тяганина.

Проти створення Донецько-Криворізької Республіки виступив присутній на цьому з'їзді член українського уряду в Харкові М. Скрипник. Керуючись «Декларацією прав трудящого й експлуатованого народу», він заявив, що відділення Донецького басейну від України підриває радянську владу й зміцнює позиції Центральної Ради. Крім того, М. Скрипник запропонував оголосити Донецький басейн автономною частиною Південноросійської української республіки, яка входить до складу Всеросійської федерації радянських республік. Однак М. Скрипника ніхто не підтримав. За те, щоб Донецький і Криворізький басейни мали власні органи економічного й політичного управління, голосувало 50 депутатів, проти – 24. Так, 12 лютого 1918 р. було проголошено Донецько-Криворізьку Радянську Республіку з виконавчим комітетом і радою народних комісарів, яку створили 14 лютого. До неї входили: Ф. Сергеев (Артем) – голова й комісар народного господарства, С. Васильченко – комісар у справах управління, В. Межлаук – комісар фінансів, Б. Магідов – комісар праці, М. Жаков – комісар народної освіти, В. Філов – комісар судівництва, А. Каменевський – комісар у справах державного контролю та М. Рухимович – комісар у військових справах [2, с. 140–141].

Пізніше у своїх мемуарах більшовики відверто визнавали, що в основі цього рішення було прагнення будь-що відокремитися від України. Один із лідерів катеринославської організації більшовиків С. Гопнер писала у мемуарах, що в 1917 р. місцеві більшовики не вважали Катеринослав Півднем України, а відносили його до Росії і тому закликали: «Усі сили пролетаріат Донецької республіки повинен віддати на те, щоб відбороти свою автономію і незалежність від України... На весь світ гукнути, що донецький пролетаріат не належить до української держави, він самовизначається не в напрямі до України, а в напрямі до великої Росії» [8, с. 72–73].

Нове «державне» утворення претендувало на чималі території, які, за переконаннями його творців, ніколи не входили до складу України, а мали всі історичні підстави бути саме у складі Росії. «Лише декілька місяців тому Київська Рада в договорі з князем Львовим і М. Терещенком установила східні райони України саме лінією, яка була і є західними кордонами нашої Республіки», – такими аргументами обґрунтовували у своєму зверненні до всіх держав світу очільники ДКРР своє відокремлення від України.

Потрібно сказати, що нічого кращого, ніж послатися на сумнозвісну Інструкцію Тимчасового уряду Центральної Раді, яка обмежувала територію автономії України, вони не знайшли: «Завжди були і тепер залишаються західними кордонами нашої Республіки... західні кордони Харківської та Катеринославської губерній, включаючи залізорудну частину Криворіжжя, Херсонської губернії та повіти Таврійської губернії до перешийка..., Азовське море до Таганрога і кордони вугільних радянських округів Донської області лінією залізничної дороги Ростов – Вороніж до станції Ліхая, західні кордони Воронізької та південні кордони Курської губ.» [4, с. 234–236].

Таким чином, кордони Донецько-Криворізької радянської республіки були чітко визначені, але в реальності все так і залишилося на папері. Коли на початку 1918 р. на Дону була створена Донська Радянська республіка з власним Раднаркомом, частини східної території ДКРР увійшли до її складу. На південні території «республіки», повіти колишньої Таврійської губернії, претендувала Радянська республіка Тавриди.

Взагалі, місцеві радянські керівники до кордонів своїх «республік» ставилися досить вільно, інколи на свій розсуд визначали долю земель, які потрапляли їм у підпорядкування, керуючись принципом «революційної доцільності». Так, Луганський Раднарком, який контролював територію міста та повіту і формально повинен був підпорядковуватися Раднаркому ДКР, прагнучи уникнути окупації району

німецькими військами (а за Брестським миром, німці повинні були зайняти Україну до річки Сіверський Донець, який відділяв Донбас від Донської області), розпочав «дипломатичну гру», метою якої було приєднання підпорядкованої йому території до Донської радянської республіки. Історичною підставою для цього повітові «дипломати» вважали те, що свого часу Бахмутський і Слов'яносербський повіти не входили до складу гетьманської України, а були приєднані разом із донськими степами до Росії. Для більшої переконливості було навіть згадано про необхідність провести плебісцит. Але треба сказати, що Донський Раднарком не заперечував проти приєднання, проте вимагав грошової компенсації – своєрідного викупу, на який луганчани згодилися [6, с. 142–145].

Основою утворення Донецько-Криворізької республіки став не національно-територіальний (етнічний), а економіко-територіальний принцип державного будівництва. Ініціатори створення ДКРР вважали, що з перемогою соціалістичної революції національне питання втратило своє значення, а Російська Радянська Республіка повинна складатися з економічно однорідних областей, а не національно-однорідних радянських республік. У дійсності, це була спроба відновити в радянських умовах імперську систему управління. На території ДКР обов'язковими вважалися декрети Раднаркому Росії. Зокрема, декретами російського радянського уряду націоналізувалися заводи, які оголошувалися власністю Росії. Раднарком Донецько-Криворізької республіки підтримував постійні контакти з РНК Росії. Щодо уряду радянської України, який переїхав з Харкова, «столиці ДКР», до Києва, то він сприймався лише як орган, «паралельний» до відповідних владних структур ДКР. Проте в «політичній геометрії» більшовиків ці паралелі «пересікалися», і саме на найвищому рівні у Петрограді. Туди тяглися ниточки усіх подій у Донбасі [10, с. 71–72].

Власне, за ідеєю створення ДКР стояв сам В. Ленін. Зокрема, один з перших дослідників ДКР Х. Мишкіс писав, що Артем Сергєєв, голова Донецько-Криворізького обласного комітету РСДРП(б), спеціально їздив до Петрограда для узгодження питання про утворення ДКР. Він особисто зустрічався з Леніним, і той повністю підтримав ідею, вважаючи створення республіки в тодішніх умовах необхідністю як з міжнародного, так і політичного поглядів. Зокрема, про підтримку ЦК радянської Донецько-Криворізької республіки говорив у своїх спогадах Микола Скрипник у 1924 р. Центральний Комітет, за його словами, розраховував у такий спосіб закласти в басейні потужну базу диктатури пролетаріату, яка могла б стати ударним кулаком у боротьбі з Центральною Радою [4, с. 246].

Потрібно сказати, що обидва автори чітко вказують на схвалення ЦК більшовиків ідеї створення ДКР. Ця ідея була узгоджена з Леніним і його оточенням і вписувалася в загальну більшовицьку стратегію відновлення Російської імперії, проте вже під «червоним прапором пролетарської революції». Звичайно, місця незалежній Україні з Донбасом і південними портами у її складі у цій стратегії не було.

Проте реалізацію цих планів зірвав Брестський мир, який радянська Росія на початку березня 1918 р. змушена була підписати з Німеччиною, за умовами якого Україна обома сторонами визнавалася як незалежна республіка. Крім того, передбачалося виведення регулярних військ більшовицької Росії з території України; як союзники Центральної Ради на територію Української республіки вступали німецько-австрійські війська.

Поряд із цим російські війська не поспішали залишати Україну. І дійсно, як варіант, на «найвищому рівні» було вирішено у боротьбі з німецькими військами використати регіональні радянські республіки, які оголосили незалежність від України. Саме керівництво Донецько-Криворізької республіки перебувало в полоні ілюзії, що німці зупиняться на тій лінії, яку вони, більшовики, вважають своїм кордоном з Україною, але це була лише дипломатична гра та невдала спроба хоч якось «натиснути»

на Німеччину. При тому, всі добре знали, що на німецьких картах територія України позначається «від Сяну до Дону».

На початку березня 1918 р. керівник ДКРР Федір Сергєєв (Артем) знову зустрівся з Леніним і повіз у Донбас його директиви. Зміст цих директив розкривався в телеграмі Леніна від 14 березня 1918 р., адресованій Серго Орджонікідзе, який тоді керував усією радянською політикою в Україні: «Щодо Донецької республіки, передайте товаришам..., що, хоч би як вони не ухитрилися виділити з України свою область, вона, судячи з географії Винниченка, однаково буде включена в Україну і німці її завойовуватимуть. Зважаючи на це, цілком безглуздо з боку Донецької республіки відмовлятися від єдиного з рештою України фронту оборони...» [7]. Дану телеграму часто наводять для підтвердження думки про негативне ставлення Леніна до самої ідеї створення й існування ДКРР. У дійсності, за цією критикою стоїть прагнення Леніна сприяти створенню на Півдні об'єднаного фронту радянських республік, який можна було протиставити німецькому наступу, і це було головним у телеграмі.

Що ж до реалізації цієї ідеї, то більшовицький центр вже на II з'їзді Рад України, який планувався в Катеринославі, рішуче виступив за проголошення незалежності радянської України у складі всіх регіональних республік. Передбачалося створення своєрідної «незалежної» та федеративної України. 15 березня 1918 р. на пленумі ЦК РКП(б) за участю Леніна та представників Радянської України було прийнято рішення: «На скликаний український з'їзд Рад робітничих, солдатських і селянських депутатів повинні поїхати товариші з усієї України, у тому числі й з Донецького басейну. На з'їзді необхідно створити єдиний уряд для всієї України. Усіх партійних працівників зобов'язати працювати спільно для створення єдиного фронту оборони. Донецький басейн розглядається як частина України».

Звичайно тут мова йшла про утворення «незалежної» радянської України, але під контролем більшовицької Росії. Тоді німцям можна буде сказати: «На Україні керує незалежний від Росії український радянський уряд, на який Росія не має ніякого впливу. Там немає регулярних російських радянських військ, а діє місцева армія, якою керує місцевий український уряд. Він сам вирішує, що йому робити. Ми до цього не маємо ніякого відношення. Всі питання до цього уряду». В той же час в Україну з радянської Росії масово надходило військове підкріплення, завозилася зброя та спорядження. Так звана «незалежна» радянська Україна діяла за вказівками російського більшовицького центру, що ми можемо чітко порівняти з перебігом подій 2014–2016 рр. на Донбасі, коли політика Кремля звелася до підтримки місцевої «п'ятої колони», при цьому використовуючи вже завдяки спецслужбам терористичні методи, методи психологічного тиску та глобальної і широкомасштабної пропаганди.

Делегацію Донецько-Криворізької республіки на II Всеукраїнському з'їзді рад, що відбувався з 17 по 19 березня 1918 р. у Катеринославі очолив керівник ДКР Артем. Там був утворений і єдиний радянський уряд України. З'їзд юридично оформив входження ДКР до складу радянської України. Крім того, всі військові формування республіки влилися до збройних сил радянської України та були підпорядковані їхньому командувачу В. Антонову-Овсієнку. Проте ці приготування не врятували ситуацію: війська Української Народної Республіки разом з регулярними німецько-австрійськими частинами почали активні наступальні дії, а радянсько-більшовицькі з'єднання поспіхом відступали. Саме існування Донецько-Криворізької радянської республіки було справою часу. Юридично вона була розпущена, але фактично продовжувала функціонувати. ДКР перестала існувати лише після того, як Україну залишили більшовицькі війська, які під натиском українських, німецьких і австрійських частин вже 26 квітня 1918 р. відійшли до Росії, евакуювавшись до Царицина. Офіційно ж Донецько-Криворізька радянська республіка перестала існувати 17 лютого 1919 р., коли було прийнято постанову Ради Оборони РРФСР про її ліквідацію [5, с. 170–171].

Отже, по відношенню до південно-східного українського регіону більшовики продовжили традиції царської влади та Тимчасового уряду. Південь України вони вважали «Новоросією», тобто частиною етнічної Росії, тому пішли шляхом створення у регіоні так званих «народних» республік, які підпорядковувалися радянському російському центру й були інструментом протистояння українському національному русі та, власне, й самій українській державності. Як наслідок, Донецько-Криворізька республіка, яка через невизначений державно-правовий статус, відсутність законодавчої бази функціонування органів влади та слабку соціальну підтримку, не знайшла чіткого державного оформлення, і фактично проіснувала з 12 лютого 1918 по 17 лютого 1919 рр. Крім того, лідери республіки не могли протистояти наступу військ Центральної Ради Української Народної Республіки та її союзників. Радянські війська були розгромлені, а південно-східний регіон України знову став частиною Української держави.

По суті, існування так званої Донецько-Криворізької радянської республіки, як і її аналогів – окремих республік у Північному Причорномор'ї та Криму: Одеської, Херсонської та радянської республіки Тавриди, було лише тимчасовим «державним» проектом на місцях задля захоплення й утвердження в подальшому радянської влади в центрі.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Артем на Украине: Сборник документов. – Харьков, 1961. – 346 с.
2. Лаврів П.І. Історія Південно-Східної України / П.І. Лаврів. – К.: Українська Видавнича Спілка, 1996. – 205 с.
3. Лапчинський Г. Перший період Радянської влади на Україні. ЦВКУ та Народний Секретаріат (Спогади) / Г. Лапчинський // Літопис революції. – 1928. – № 1.
4. Мишкіс Х. К материалам о Донецко-Криворожской республике / Х. Мишкіс // Літопис революції. – 1928. – № 3.
5. Окриашвили Т.Й. Донецко-Криворожская Советская Республика как попытка провозглашения государственного образования на территории Левобережной Украины / Т.Й. Окриашвили // Література та культура Полісся. – Вип. 17: Полісся та Лівобережна Україна в історичному та культурологічному контексті. – Ніжин, 2002. – С. 169–171.
6. Поплавський О.О. Донецько-Криворізька радянська республіка в українському вимірі / О.О. Поплавський. – Дніпропетровськ, 2014. – 324 с.
7. Солдатенко В. Донецько-Криворізька республіка. Історія сепаратистського міфу [Електронний ресурс] / В. Солдатенко. – Режим доступу: <http://www.istpravda.com.ua/articles/2011/02/11/23624/>.
8. Старух О.В. Український трикутник: унітаристи, самостійники, федералісти / О.В. Старух // Українська революція: 1917 – початок 1918 рр. (Проблеми, пошуки, узагальнення). – Запоріжжя, 1998. – С. 72.
9. Схід і Південь України: час, простір, соціум. У 2 томах. – Том 1. Колективна монографія. – К.: НАН України, 2014. – С. 89–91.
10. Турченко Ф. Проект «Новоросія» і новітня російсько-українська війна / Ф. Турченко, Г. Турченко. – К.: Інститут історії України НАН України, 2015. – 166 с.

REFERENCES

1. Artem na Ukraine: Sbornyk dokumentov. – Kharkov, 1961. – 346 s.
2. Lavriv P.I. Istoriya Pivdenno-Skhidnoyi Ukrayiny / P.I. Lavriv. – K.: Ukrayinska Vydavnycha Spilka, 1996. – 205 s.
3. Lapchynskiy H. Pershyi period Radyanskoyi vlady na Ukrayini. TsVKU ta Narodnyy Sekretariat (Spohady) / H. Lapchynskiy // Litopys revolyutsiyi. – 1928. – № 1.
4. Mishkis Kh. K materyalam o Donetsko-Kryvorozhskoy respublike / Kh. Mishkis // Litopys revolyutsiyi. – 1928. – № 3.
5. Okryashvyly T.Y. Donetsko-Kryvorozhskaya Sovetskaya Respublyka kak poputka provozhlashenyaya hosudarstvennoho obrazovanyaya na terrytoryy Levoberezhnoy Ukraynu / T.Y. Okryashvyly // Literatura ta kultura Polissya. – Vyp. 17: Polissya ta Livoberezhna Ukrayina v istorychnomu ta kulturolohichnomu konteksti. – Nizhyn, 2002. – S. 169–171.

6. Poplavskiy O.O. Donetsko-Kryvorizka radyanska respublika v ukrayinskomu vymiri / O.O. Poplavskiy. – Dnipropetrovsk, 2014. – 324 s.
7. Soldatenko V. Donetsko-Kryvorizka respublika. Istoriya separatystskoho mifu [Elektronnyi resurs] / V. Soldatenko. – Rezhym dostupu: <http://www.istpravda.com.ua/articles/2011/02/11/23624/> .
8. Starukh O.V. Ukrayinskyi trykutnyk: unitarysty, samostiynyky, federalisty / O.V. Starukh // Ukrayinska revolyutsiya: 1917 – pochatok 1918 rr. (Problemy, poshuky, uzahalnennya). – Zaporizhzhya, 1998. – S. 72.
9. Skhid i Pivden Ukrayiny: chas, prostir, sotsium. U 2 tomakh. – Tom 1. Kolektyvna monohrafiya. – K.: NAN Ukrayiny, 2014. – S. 89–91.
10. Turchenko F. Proekt «Novorosiya» i novitnya rosiysko-ukrayinska viyna / F. Turchenko, H. Turchenko. – K.: Instytut istoriyi Ukrayiny NAN Ukrayiny, 2015. – 166 s.

Судинович С. Исторические ретроспективы украинского сепаратизма: Донецко-Криворожская советская республика.

В статье предпринимается попытка проанализировать сущность и особенности сепаратистской политики большевиков в юго-восточных украинских регионах, которые в контексте имперской политики в отношении Украины воспринимались как «Новороссия». Большевики продолжили традиционную имперскую политику царской власти и Временного правительства, выделив регион в качестве этнической части России. Они образовали целый ряд советских республик, в том числе и Донецко-Криворожскую, которые были четко подчинены российскому советскому центру и оказались нежизнеспособными, как с политической, так и социально-экономической точки зрения.

В частности, автором сделан акцент на том, что Донецко-Криворожская советская республика были инструментом противостояния украинскому национальному движению и, собственно, самой украинской государственности.

Ключевые слова: юго-восточный украинский регион, большевики, «Новороссия», российско-украинская война, Донецко-Криворожская советская республика, сепаратизм.

Sudynovych S. Historical retrospective of Ukrainian separatism: the Donetsk-Krivoy Rog Soviet Republic.

The article is an attempt to analyze the nature and characteristics of the separatist policy of the Bolsheviks in the South-Eastern Ukrainian regions, which, in the context of Imperial policy towards Ukraine was perceived as «new Russia». The Bolsheviks continued the traditional Imperial policy of the tsarist government and the Provisional government, highlighting the region as an ethnic part of Russia. They formed a number of Soviet republics, including the Donetsk-Krivoy Rog Republic, which was clearly subordinate to the Soviet Russian center, and proved to be unsustainable, both political and socio-economic aspects.

In particular, the author focused on the fact that the Donetsk-Krivoy Rog Soviet Republic was a tool of opposition of the Ukrainian national movement and in fact, most of the Ukrainian statehood.

Keywords: South-Eastern Ukrainian region, the Bolsheviks, «Novorossiya», the Russian-Ukrainian war, the Donetsk-Krivoy Rog Soviet Republic, separatism.

Одержано 9.09.2016.

УДК 94(477) «193»:17.022.1

Оксана Тарапон
(Переяслав-Хмельницький)

**СТАНОВИЩЕ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ В 1930-ті рр.:
ДЕФОРМАЦІЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ СУСПІЛЬСТВА**

У статті висвітлено проблеми становища дітей в Україні після Голодомору 1932–1933 рр., яке показує поглиблення соціальних проблем та деформацію моральних цінностей радянського суспільства. Декларована владою політика турботи про підростаюче покоління не відповідала дійсності. Зростала кількість сиріт в Україні, погіршувалося їх становище в дитячих будинках, поширювалися хвороби та смертність. Діти-сироти, передані на патронаж до сільськогосподарських колективів, перебували